

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi¹

Doç. Dr. Selman ABLAK*

Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sivas / Türkiye
selmanablak@gmail.com. ORCID: 0000-0001-8538-1292

Prof. Dr. Bülent AKSOY

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara / Türkiye
baksoy28@gmail.com. ORCID: 0000-0002-7181-8008

Öz

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "zaman ve kronolojiyi algılama" becerisinin ortaokul 8. sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, çalışmaya katılan öğrencilerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik geliştirdikleri metaforlar, metaforlarına yönelik belirttikleri gerekçeler, öğrenciler tarafından çizilen karikatür veya resimler ile ilgili beceriye yönelik katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma deseninde yapılmış olup çalışmada metot üçgenlemesi şeklinde veri toplamaya uygun olarak belirtilen mecazlar yoluyla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi gibi nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; 9 devlet ortaokulundan 590 (297 kadın-293 erkek) 8. sınıf

¹ Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Programındaki Becerilere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 (346) 219 12 24

Makale Tarih Bilgisi. Gönderim: 06.01.2020, Kabul: 09.02.2020, Erken Görünüm: 15.03.2021, Basım: Haziran, 2021

öğrencisi oluşturmakta olup bu öğrenciler Türkiye İstatistik Kurumundan alınan 2016 yılı sosyoekonomik düzey (SED) verilerine göre, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Ankara ili merkez ilçelerden alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeye sahip yerleşim alanlarından maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmada yer alan katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilgili alt SED'den 33 katılımcıdan toplam 22, orta SED'den 41 katılımcıdan toplam 27, üst SED'den 42 katılımcıdan toplam 27 adet geçerli metafor elde edilmiştir. Alt, orta ve üst SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun zaman ve kronolojiyi algılama becerisini; “belli bir sırayı yansıtan, farklılıkları ortaya koyan, sürekliliği olan, fayda sağlayan ve zorlukları barındıran” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Öğrencilerin özellikle kronoloji algısında görülen yetersizliği gidermek ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın önemli bir kısmını teşkil eden tarih konularının öğrencilerde kalıcılığını sağlamak adına zaman ve kronoloji becerisini güçlendirecek etkinliklere ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler; Zaman ve kronoloji; Algı; Metafor; Beceri.

Examining Students' Perceptions about the Skill of Perceiving Time and Chronology in the Social Studies Curriculum

Abstract

This study aimed to explore how middle school eighth-grade students perceive the skill of “perceiving time and chronology” included in the social studies curriculum. To this end, the study examined the metaphors that the students used for the ability to perceive time and chronology, their reasons for using these metaphors, the cartoons or pictures that the students drew, and the semi-structured interviews with the students. The study used a qualitative research design and methodological triangulation involving data collection through metaphors, semi-structured interviews, and document analysis. The sample consisted of 590 eighth-grade students (297 female-293 male) from 9 public middle schools. The study used maximum variation sampling. Accordingly, in the fall term of the 2016-2017 academic year, residential areas with low, middle, and high socioeconomic status (SES) were selected from among the central districts of Ankara according to the 2016 data of the Turkish Statistical Institute on SES. The data were analysed and interpreted using content analysis. With respect to the skill of perceiving time and chronology, 22 valid metaphors were obtained from 33 participants with a low SES, 27 valid metaphors were obtained from 41 participants with a middle SES, and 27 valid metaphors were obtained from 42 participants with a high SES. Regardless of the difference

between the low, middle and high SES backgrounds, the majority of participants perceived the skill of perceiving time and chronology as “what reflects a certain order, reveals differences, has continuity, provides benefits, and poses difficulties”. It is recommended that more weight should be placed on activities that strengthen the skill of perceiving time and chronology to overcome the inadequacy in students’ perception of chronology and to ensure the permanent learning of history subjects, which constitute an important part of the social studies curriculum.

Keywords: Perception; Skill; Metaphor; Social Studies; Time and chronology.

Extended Summary

Purpose

Within the scope of curriculum revision efforts in Turkey in 2005, the following nine skills for students to acquire were incorporated into all primary education curricula: creative thinking, critical thinking, research, decision-making, communication, problem-solving, using information technologies, entrepreneurship and the ability to use Turkish well, correctly, and efficiently. In addition to these nine skills planned to be developed in connection with other lessons in fourth-, fifth-, sixth and seventh-grade levels, the social studies curriculum which started to be implemented the same year was also aimed at helping students acquire the following six skills specific to the social studies lesson: empathy, observation, social participation, perception of change and continuity, perception of space, and perception of time and chronology. This study set out to explore how middle school eighth-grade students perceive the skill of “perceiving time and chronology”, which is one of the skills incorporated in the social studies curriculum. To this end, the study examined the metaphors that the students used for the ability to perceive time and chronology, their reasons for using these metaphors, the cartoons or pictures that the students drew, and the semi-structured interviews with the students.

Methodology

This study used a qualitative research design. Qualitative research follows a qualitative process to present perceptions and events in a realistic and holistic way in their natural environment using qualitative methods for data collection such as observation, interview, and document analysis (Yıldırım and Şimşek, 2006) and is one of the ways of producing knowledge to extensively explore the social systems that humans try to shape with their individual efforts (Özdemir, 2010). Qualitative research provides more in-depth data on

social events compared to quantitative research. Additionally, qualitative research is more effective in finding answers to problems which are difficult to explain using traditionally defined research methods (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2010).

Findings

Findings on the Participants with a Low Socioeconomic Status

The participants with a low SES used 22 metaphors for the skill of “perceiving time and chronology”. Most of the metaphors used by the participants (17) were represented by only one participant. The remaining 5 metaphors were represented by 2 to 5 participants. The mean number of participants per metaphor was approximately 1.5. Considering the frequency distributions of the metaphors used for this skill, the most commonly used metaphors were “life” (f:5), “calendar” (f:3), “photo album” (f:3) and “diary” (f:3).

Findings on the Participants with a Middle Socioeconomic Status

The participants with a middle SES used 27 metaphors for the skill of “perceiving time and chronology”. The majority of the metaphors used by the participants (22) were represented by only one participant. The remaining 5 metaphors were represented by 2 to 7 participants. The mean number of participants per metaphor was approximately 1.5. Considering the frequency distributions of the metaphors, the most commonly used metaphors were “human life” (f:7), “time machine” (f:6), “growth of a child” (f:2) and “hourglass” (f:2).

Findings on the Participants with a High Socioeconomic Status

The participants with a high SES used 27 metaphors for the skill of “perceiving time and chronology”. More than half the metaphors used by the participants (18) were represented by only one participant. The remaining 9 metaphors were represented by 2 to 4 participants. The mean number of participants per metaphor was approximately 1.6. Considering the frequency distributions of the metaphors, the most commonly used metaphors were “human life” (f:6) and “time machine” (f:4).

Conclusion, Discussion and Recommendations

Given the findings on the skill of perceiving time and chronology, the participants, regardless of SES backgrounds, used 116 valid metaphors. According to the metaphors that the participants, regardless of SES backgrounds,

used for the skill of perceiving time and chronology, the categories constructed for these metaphors, and the pictures and cartoons that the participants drew, most of the participants perceived the skill of perceiving time and chronology as “what reflects a certain order”. This finding is consistent with the remark of Sağlam, Tınmaz and Hayal (2015) who stated that “because chronology presents past events in order, it requires one to understand past changes and cause-effect relationships”.

One of the findings on the skill of perceiving time and chronology was that the participants perceived the skill of perceiving time and chronology as “what provides benefits”. The majority of the participants stated that perceiving time and chronology produces beneficial outcomes for people, using the metaphors “calendar, water, time machine, Atatürk’s plans, historical television series, development and history books”. The participant who metaphorically compared the skill of perceiving time and chronology to “water” stated in the interview that “What humans first need to survive is water. So, water is extremely important for us. Time and chronology are that important to us. If we are going to pass this country down to our children or grandchildren, we must know our past.”, thereby supporting the use of the “water” metaphor.

Another finding on the skill of perceiving time and chronology was that some participants with low, middle, and high SES backgrounds perceived the skill of perceiving time and chronology as “what poses difficulties”. Sağlam et al. (2015) noted because time is, by its very nature, an abstract concept, children cannot immediately perceive it and have difficulty comprehending it. This argument underpins the finding of the present study.

It is recommended based on these results that more weight should be placed on activities that strengthen the skill of perceiving time and chronology to ensure the permanent learning of history subjects, which constitute an important part of the social studies curriculum.

In the present study, some inadequacies were observed in students’ skills of perceiving time and chronology, which is one of the skills in the social studies curriculum that students are expected to acquire. Thus, it is suggested that teachers should give introductory information to students about this skill. Accordingly, the objectives, skills, learning outcomes and units of the social studies curriculum should be introduced to students at the beginning of each semester.

This study set out to determine students' perceptions of "the skill of perceiving time and chronology", which is one of the skills that the social studies curriculum directly aims to help students acquire. Further studies might explore the extent to which students acquire this skill or other skills included in the curriculum or identify points where students have inadequacies in these skills.

Giriş

Türkiye'de 2005 yılında yapılan program yenileme çalışmaları kapsamında o dönemki karşılığıyla "ilköğretim" programlarının tamamında öğrencilere kazandırılması planlanan; yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, araştırma, karar verme, iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik ve Türkçeyi doğru, etkili, güzel kullanma becerisi şeklinde 9 ortak beceri belirlenmiştir. Aynı yıl yapılan ve uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da 4 ve 7. sınıf aralığında diğer derslerle birlikte verilmesi planlanan ve yukarıda belirtilen 9 beceriyi kazandırmanın yanında, sosyal bilgiler dersine özgü kabul edilen; empati, gözlem, sosyal katılım, değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama ve zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, olmak üzere 6 becerinin kazandırılması amaçlanmıştır. Programdaki becerilerin, öğrencilerin konu ve etkinlikleri daha kalıcı, aktif ve anlamlı öğrenmesine yardım edeceği varsayılmıştır (Özdemir, 2009). 2017 yılında hazırlanıp 2018 yılında uygulamaya alınan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da becerilere ağırlıklı yer verilmekle birlikte zaman ve kronolojiyi algılama becerisi programdaki yerini korumuştur. Buradan hareketle etkin bir bireyde bulunması gereken belli başlı becerilerden birini de zaman ve kronolojiyi algılama becerisi oluşturmuştur. Bu noktada bir bütün halinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisini anlamak adına, zaman ve kronoloji kavramlarının ayrı ayrı ele alınması önem taşımaktadır.

Zaman, varoluşun içinde meydana geldiği kozmik süreç (Demir ve Acar, 2002), bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit (www.tdk.gov.tr), farklı biyolojik, zihinsel, fiziksel, psikolojik, sosyolojik boyutları olan bir olgu (Altun ve Kaymakçı, 2016) olarak tanımlanabilmektedir. Farklı bir anlatımla zaman, geçmişte meydana gelmiş tarihsel olayların, düşünce ve inanç akımlarının, üretim şekillerinin vb. topluma etkisinin, yer ve zaman göstererek doğru bir şekilde anlatılmasını üstlenmiş olan tarih biliminin öğretimindeki temel öğelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Safran ve Şimşek, 2006). Tarihte yer alan olaylar arasındaki ilişkilerin

çözümlemesine yardım eden araç (Garvey, 1976), geçmişte yaşanmış bir olayın zamanının araştırmacının zamanına olan uzaklığını ölçmeye yarayan araç (Köstüklü, 1998), tarihsel olayları neden-sonuç ilişkileri bağlamında ayakta tutan sağlam bir köprü (Dilek, 2002), tarihsel olaylar arasındaki neden sonuç ilişkilerinin belirlenmesine imkân sağlayan bilgi (Şimşek, 2009) ve kısaca zamanın bilimi olarak da kronoloji kavramı karşımıza çıkmaktadır. Kendisine geçmiş konu edinen tarih bilimi bu noktada zaman ve kronolojiden sıklıkta faydalanmaktadır (Altun ve Kaymakçı, 2016). Kronoloji bilgisi ise öğrencilerin kendi tarihsel bilgilerini yapılandırmalarını sistematik hale getirmektedir (Akbaba, Keçe ve Erdem, 2012). Kronoloji, geçmişe yönelik olayları bir sıra halinde sunmasından dolayı, geçmişe yönelik değişim, sebep-sonuç ilişkilerini anlamayı gerekli kılmaktadır (Sağlam, Tınmaz ve Hayal, 2015). “*Zaman ve kronoloji ile ilgili temel kavramlar, öğrencilerde geçmiş zaman bilincinin oluşması ve tarih konularının öğrenilmesinde önemlidir. Bu kavramların eksik öğrenilmesi ya da öğrenilememesi, öğrencilerde sağlıklı bir tarih bilincinin oluşumunu engellemektedir.*” (Özen, 2010). Öğrencilerde zaman algısının oluşumu ve gelişmesi hemen gelişen bir süreç değildir. Çünkü zihinsel bir olgu olan zaman algısının oluşması uzun bir süreci gerektirmektedir (Şimşek, 2009). Bu anlamda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, insanlara geçmişten günümüze yaşanmış ve gelecekte yaşanabilecek olayları insanoğlunun binlerce yıllık geçmişinde doğru yere oturtma imkânı vermektedir (Demircioğlu ve Akengin, 2012). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik belirlenen alt becerileri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

1. Takvim bilgisi edinme
2. Zamanları ayırt etme (geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman)
3. Zaman ifadelerini doğru kullanma
4. Kronolojik sıralama yapma
5. Zaman şeridindeki veriyi yorumlama
6. Zaman şeridi oluşturma (MEB, 2005).

Zaman ve kronolojiyle ilgili kavramları bilinmemesi, tarihi birbirinden bağımsız olgular yığına dönüştürmektedir (Demircioğlu, 2005). Öğrencilerin zaman ve kronoloji algılarının gelişmiş olması, ezbere dayalı bir tarih yerine bu tarihleri belli bir düzen ve bütünlük içinde öğrenmelerine yardımcı olacaktır (Özen, 2010). Bu nedenle öğrencilerin zamanda buldukları yeri algılayabilmeleri ve geçmiş, bugün ve yarın arasında bağlantı kurabilmeleri

için zaman ve kronoloji becerisini kazanmış olmaları gerekmektedir (Şimşek ve Öztürk, 2014). Ancak zaman kavramında olduğu gibi kronoloji öğretimi sürecinde de gerek öğrenciler gerekse öğretmenler birtakım zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ortaokul düzeyinde düşünüldüğünde çocuklarda hem zaman hem de kronolojiye dair temel bilgi ve beceriler sosyal bilgiler dersi kapsamında verilmektedir. Özellikle sosyal bilgiler kapsamında yer alan tarih konularının sağlıklı bir şekilde öğretilmesi için öğrencilerin zaman ve kronoloji anlayışına sahip olmaları gerekmektedir (Demircioğlu ve Akengin, 2012). Yine aynı şekilde sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınan tarihin kronolojik olarak anlaşılabilmesi için çocuklarda bir zaman anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir (Şimşek, 2007). Bu araştırmada ortaokul düzeyinde yer alan öğrencilerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik algıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan ve sosyal bilgiler dersine özgü kabul edilen becerilerden biri olan zaman ve kronolojiyi algılama becerisini nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla nitel araştırma deseninde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Bu amaca yönelik araştırmada mecazlar yoluyla veri toplama, görüşme ve doküman analizinden oluşan nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan tekniklerin birlikteliği metot üçgenlemesi olarak isimlendirilen veri toplamaya uygundur. Metot üçgenlemesi alanyazında herhangi bir çalışma için farklı metotların bir arada kullanımı olarak tanımlanabilir. Bu metotların kullanımına gözlem, görüşme, doküman analizi gibi değişim belirlemeyi amaçlayan çalışmaların aynı anda kullanılması örnek olarak verilebilir (Guion, 2002).

Nitel araştırma, “*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği*” (Yıldırım ve Şimşek, 2006), insanın bireysel çabasıyla biçimlendirmeye çalıştığı toplumsal sistemlerin derinliğine keşfetmek adına geliştirdiği bilgi üretme yollarından biridir (Özdemir, 2010). Nitel araştırma “*dünyadaki gözlemcinin yerini tespit eden konumlandırılmış bir aktivitedir. Nitel araştırma dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı materyal uygulamalarından oluşur. Bu uygulamalar dünyayı dönüştürür. Bu uygulamalar*

dünyayı; alan notları, mülakatlar, konuşmalar, fotoğraflar, kayıtlar ve kendinize yazdığınız notları kapsayan bir temsiller serisine dönüştürür.” (Creswell’den akt; Budak ve Budak, 2013). Nitel araştırmalar sosyal olaylarla ilgili nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi imkânı sunar. Bununla birlikte nitel araştırmalar geleneksel olarak tanımlanan araştırma yöntemleriyle açıklanması güç olan sorulara cevap bulma noktasında daha etkilidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye İstatistik Kurumu (2016) nun sosyoekonomik düzey verileri kapsamında, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Ankara ili merkez ilçelerden, alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde yerleşim birimlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine göre belirlenmiş 9 devlet ortaokulunda; alt sosyoekonomik düzeyden 189 (105 kadın, 84 erkek), orta sosyoekonomik düzeyden 191 (91 kadın, 100 erkek) ve üst sosyoekonomik düzeyden 210 (101 kadın, 109 erkek) olma üzere toplam 590 (297 kadın, 293 erkek) 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada maksimum çeşitliliğe dayalı olarak örneklem oluşturmadaki amacın, genelleme yapmak adına bu çeşitliliği sağlamak olduğu anlaşılmamalıdır. Asıl amaç, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını ortaya koymak ve bu çeşitliliğe göre incelenen problemin farklı boyutlarını ortaya çıkarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu noktada Patton (1987) maksimum çeşitliliğe dayalı olan örnekleme oluşturmaların 2 tür yararından bahsetmektedir. Bu faydalardan birincisi örnekleme ilişkin her durumun kendine has boyutlarıyla derinlemesine tanımlanabilmesi iken ikincisi değişik özellikteki durumlar arasında kendini gösterecek ortak temaları belirleyebilmektir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin 2005 Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programı’nda yer alan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yükledikleri anlamlara ilişkin algılarını belirlemek amacıyla çeşitli araştırmacılar (Ablak ve Aksoy, 2017; Aydın, 2010; Çetin, Kılcan, Güneş ve Çepni, 2015; Çepni, 2013; Güven ve Güven, 2009; Kılcan, 2013; Kılcan ve Akbaba, 2013, 2014; Kılcan ve Çepni, 2015; Öztürk, 2007; Saban, 2004, 2008a, 2008b, 2009) tarafından kullanılan metaforlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. Lakoff ve Johnson’a (2010) göre mecaz; bir şeyi başka bir şeye göre düşünme ve kavramları daha iyi anlayabilmek için ihtiyaç

duyulan insani akıl yürütmenin bir unsuru olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamanın yanında mecazlar Saban (2004) ve Yob (2003) tarafından “*bireyin yüksek düzeyde soyut ve karmaşık bir olguyu açıklamada başvuracağı zihinsel imge*” olarak da değerlendirilmektedir. Araştırmada kullanılan bir başka veri toplama aracı doküman incelemesidir. Araştırmada kullanılan doküman incelemesi görsel dokümanlar olup daha önce metafor oluşturulan zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilgili olarak katılımcıların çizdikleri karikatür ve resimlerden oluşmaktadır. Çeşitli araştırmacılar (Ersoy, 2010; Ersoy ve Türkkan, 2010) görsel unsurların bireylerin duygu ve düşüncelerini yansıtmada birer araç olduğunu ve onların yorumlama ve çözüm üretme becerilerini göz önüne serdiğini, özellikle sosyal içerik taşıyan değer, norm ve kurallara yönelik kazanımlarda bir durum belirleme aracı olarak kullanılabilmesini açıklamaktadırlar. Araştırmada kullanılan son veri toplama materyali ise; zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin öğrencilerle gerçekleştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşmedir. “*Yarı yapılandırılmış görüşmede görüşmeci, genel olarak önceden hazırladığı soruların dışına pek çıkmadan sorularını yöneltilir. Ama öğrencilerin verdiği cevaplar doğrultusunda, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmada daha derinlemesine bilgi sahibi olmak amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir.*” (Glesne, 2012; Kuş, 2012).

Verilerin Toplanması

Çalışma iki uygulama aşamasından meydana gelmekte olup ilk aşamada çalışmaya katılan öğrencilerin her birine, zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilgili metafor formları verilmiştir. İlk olarak çalışmaya katılan öğrencilere veri toplama formundaki yönerge okunmuş ve araştırmaya dair bilgiler sunulmuştur. Akabinde çalışmanın ne şekilde yapılacağı anlatılarak veri toplama formu çalışmaya katılan öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Elde edilen formlar araştırmacılar tarafından sosyoekonomik düzeylerine göre sınıflandırılarak çalışmaya katılan öğrencilerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik oluşturdukları metaforlar, metaforlarına yönelik belirttikleri gerekçeleri ve ilgili beceriye yönelik çizdikleri karikatür veya resimler iki alan uzmanı tarafından incelenmiş ve benzer karikatür ve resim çizenler, farklı karikatür ve resim çizenler ve hiç karikatür ve resim çizmeyenler tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci uygulama aşamasını içeren yarı yapılandırılmış görüşme öncesinde araştırmacılar (1. yazar); bütün sosyoekonomik düzeylerden (alt-orta-üst) zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik benzer resim veya karikatür çizenler, farklı resim veya karikatür çizenler ve hiç resim veya karikatür çizmeyenlerden en az bir görüşme yapmak adına maksimum

çeşitlilik örnekleme yöntemine göre katılımcıyı önceden belirlemiştir. Yapılacak olan yarı yapılandırılmış görüşmeler için araştırma etiği göz önünde bulundurularak öğrenci ve velilerinden yazılı izinler alınmıştır. Bu kapsamda zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik toplam 13 görüşme yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmanın uygulaması sonrasında ulaşılan verilerin analiz sürecinde “*insan davranışları üzerinde doğrudan olmayan şekilde çalışmaya imkân sunan ve özellikle sosyal bilimlerde yaygın kullanımı görülen bir teknik olan içerik analizi*” kullanılmıştır (Büyüköztürk ve ark., 2010). Strauss ve Corbin (1990) içerik analizindeki amacın ulaşılan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu ifade etmektedirler. Bu anlamda kavramlar olguların anlaşılmasında ve olgulara yönelik etkili düşünmede yardımcı olmaktadır. Kavramlar aracılığıyla temalara ulaşılacakken; temalar aracılığıyla da olgular daha anlaşılır hale gelecektir (Strauss ve Corbin’den akt; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bunun birlikte çalışmada ulaşılan verilerin gerek analiz gerekse yorumlanmasına yönelik süreç Saban’dan (2009) faydalanılarak beş aşamada yapılmıştır.

Kodlama ve Ayıklama Aşaması

Araştırmanın bu aşamasında, çalışma grubunda yer alan ortaokul öğrencileri tarafından geliştirilen metaforlar Microsoft Excel programında alfabetik olarak sıralanarak bir liste oluşturulmuştur. Akabinde çalışmanın amacına uygun olarak çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdikleri metaforları belirgin bir şekilde ifade edip etmediğine bakılarak, çalışmaya katılan bütün öğrencilerin formda belirttiği metaforlar kodlanmıştır. Bir sonraki aşamada çalışmaya katılan öğrencilerden elde edilen formlar incelenerek;

1. İlgili beceriye yönelik metafor üretilen fakat gerekçe içermeyen formlar
2. İlgili beceriye yönelik yalnızca tanım yapılan formlar
3. İlgili beceriye yönelik bir metaforun üretilmediği formlar elenmiştir.

Yukarıda sıralanan nedenlere bağlı olarak zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilgili alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden 402 katılımcı tarafından yazılan “*Zaman ve Kronolojiyi Algılama fen odası gibidir. Çünkü...*” (A,55), “*Zaman ve Kronolojiyi Algılama okula geç kalmak gibidir. Çünkü okula...*” (Ü,81) şeklindeki ifadeler taşıyan formlarla 72 katılımcının boş

bıraktığı toplam 474 form elenmiş ve araştırmanın kapsamına alınmamıştır.

Resim/Karikatür Ayıklama Aşaması

Çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdikleri her bir metafora ve gerekçesine yönelik çizilen karikatür ve resimler gerek anlaşılabilirliği gerekse katılımcıların geliştirdikleri metaforu ve metafora yönelik gerekçelerini yansıtıp yansıtmaması bakımından dikkate alınarak elenmiştir.

Örnek Metafor Derleme Aşaması

Araştırmanın bu bölümünde “metafor analizi” (Saban, 2009) ve “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2006) tekniklerinden yararlanılarak elde edilen metaforlar parçalara ayrıştırılmıştır. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforlar ve metaforlarına ilişkin gerekçeleri dikkatle okunup gözden geçirilerek, her metaforda benzeyen, benzetilen ve benzeyen ile benzetilen arasındaki bağlantı analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin zayıf yapıli zihinsel imgeleri barındıran formlarının belirlenerek çıkarılmasından sonra; zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilgili alt SED’den 32 katılımcının geliştirdiği toplam 22, orta SED’den 41 katılımcının geliştirdiği toplam 27, üst SED’den 42 katılımcının geliştirdiği toplam 27 adet geçerli metafora ulaşılmıştır.

Kategori Geliştirme Aşaması

Araştırmanın bu kısmında çalışmaya katılan öğrencilerin veri toplama formunda bulunan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin geliştirdikleri metaforlar, öğrencilerin geliştirdikleri metaforların gerekçesi dikkate alınarak kategorileştirilmiştir. Metaforlara yönelik kategori oluşturmada; metaforun gerekçesine dikkat edilmiştir. Bu anlamda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi alt, orta ve üst SED’lerde beşer farklı kategori altında birleştirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Aşaması

Araştırmanın geçerliği ve güvenirliğinde iki yola başvurulmuştur. Başvurulan birinci yol uzman görüşü olup; burada amaç çalışmada elde edilen kavramsal kategorilerin içinde yer alan metaforların, ilgili kavramsal temaları veya kategorileri temsil edip etmediğini saptamaktır. Bu aşamada uzmanlar, çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdikleri metaforlara yönelik listeleri ve kavramsal kategori listelerini incelemişlerdir. Sonrasında araştırmacıların yapmış oldukları kategoriler ile uzmanların yaptığı metafor ve kategori eşleştirmeleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları saptanarak araştırmanın güvenirliği, Miles ve Huberman’ın (1994)

formülü (Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Bu türlü hesaplamalarda yeterli düzeyde bir güvenilirlik sağlanması için araştırmacı değerlendirmeleri ile uzman değerlendirmeleri arasındaki uzlaşmanın %90 ve üzeri olması gerekmektedir (Saban, 2009). Araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğinde başvurulan ikinci yol ise inanılabilirlik ve aktarılabirlik başlıkları altında Şencan'a (2005) dayanılarak belirtilmiştir. Araştırmanın inanılabilirliğinde; araştırmada ulaşılan bulguların inanılabilirliğini artırmak adına çalışmaya katılan öğrencilerin formda bulunan metaforlara yönelik gerekçelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın aktarılabirliğinde ise; ilgili verilerin elde edilmesi, çalışmaya katılan öğrencilerin nasıl seçtikleri ve özellikleri ve verilerin analizi gibi uygulanma aşamaları detaylı ve anlaşılabilir bir biçimde sunularak aktarılabirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Uzman Görüşüne Bağlı Olarak Değişiklik Yapılan Metaforlar, Metafor Kategorileri ve Kategorilerin Yüzde Cinsinden Güvenirlik Değerleri

Beceri	SED	Uzman Görüşüne Bağlı Olarak Kategori Değişikliği Yapılan Metaforlar ve Sayıları	Yüzde (%)
Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Alt	Bir metafor (Basamak) 4. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi.	97
	Orta	İki metafor (<i>Atatürk'ün planları, Takvim veya Not Defteri</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi.	95
	Üst	İki metafor (<i>Tarih Şeridi, Zaman Makinesi</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi.	95

Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılma Aşaması

Çalışmaya katılan öğrencilerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin geliştirdikleri metaforlar kategorileştirildikten sonra, elde edilen veriler bilgisayara işlenmiştir. Daha sonra metaforlar ve buldukları kategoriyi temsil eden katılımcı sayılarının frekans (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Bu hesaplama sonrasında hesap tabloları ile birlikte oluşturulan metafor kategorilerini açıklamak adına çalışmaya katılan öğrenciler tarafından metaforlarının gerekçelerini içeren kısımlardan yüksek frekansta olanlardan doğrudan alıntılanacak şekilde tırnak içinde (“...”) bulgular kısmında verilmiştir. Bu kısımda çalışmada yer alan öğrencilere yönelik kodlamada “A155” (A: Alt Sosyoekonomik Düzey), “O88” (O: Orta Sosyoekonomik Düzey), “Ü142” (Ü: Üst Sosyoekonomik Düzey) şeklinde bir yol izlenmiştir. Sonrasında çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdiği metaforu ve bu metafora yönelik belirttiği gerekçeyi desteklemek adına ilgili öğrencinin çizdiği resim veya karikatürde bulgulara eklenmiştir. Ardından araştırmanın ikinci uygulama aşaması olan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgular birinci uygulama aşamasında ulaşılan metaforları, bu metaforlara yönelik gerekçeleri ve çizilen

resim veya karikatürleri desteklemesi adına bulgular kısmına eklenmiştir.

Bulgular

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin katılımcılardan elde edilen bulgular alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeye göre aşağıda verilmiştir.

Alt Sosyoekonomik Düzeye İlişkin Bulgular

Tablo 2. Alt Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcılardan Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine Yönelik Elde Edilen Metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Anı	1	3.03	12	Hayat	5	15.15
2	Atatürk	1	3.03	13	Kum Saati	1	3.03
3	Basamak	1	3.03	14	Matematik	1	3.03
4	Değişim	1	3.03	15	Örümcek Ağı	1	3.03
5	Fabrika	1	3.03	16	Takvim	3	9.09
6	Film	1	3.03	17	Tarihi Romanlar	1	3.03
7	Film Şeridi	2	6.06	18	Tarihimizin Farkına Varmak	1	3.03
8	Fotoğraf Albümü	3	9.09	19	Tarihte Türk Milleti	1	3.03
9	Fotoğraflara Bakmak	1	3.03	20	Üzümün Gelişmesi	1	3.03
10	Günlük	3	9.09	21	Yol	1	3.03
11	Hafıza	1	3.03	22	Zaman Makinesi	1	3.03
Toplam						33	100

Tablo 2 incelendiğinde, alt sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisine ilişkin 22 adet farklı metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bu anlamda çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdikleri metaforların büyük kısmı (17) sadece bir katılımcı ile temsil edilmiştir. Geri kalan 5 metafora 2-5 katılımcı ile temsil edilmiştir. Buradan hareketle metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.5’dir. Bu beceriye yönelik metaforların frekans dağılımları incelendiğinde en fazla kullanılan metaforları “Hayat” (f:5), “Takvim” (f:3), “Fotoğraf Albümü” (f:3) ve “Günlük” (f:3) oluşturmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde, alt SED’de yer alan katılımcıların “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisine ilişkin geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri esas alınarak 5 kavramsal kategori altında birleştirilmiştir.

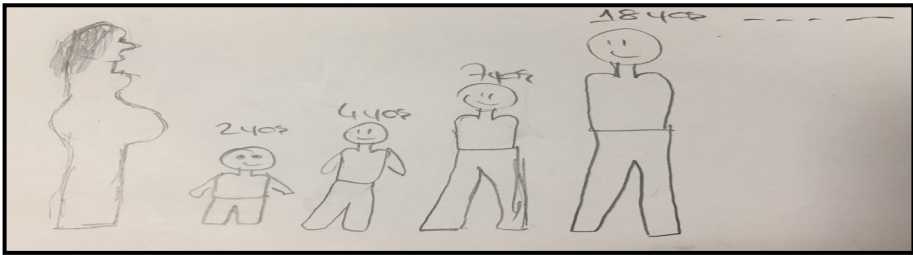
Tablo 3. Alt Sosyoekonomik Düzeyde Yer Alan Katılımcılardan Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine İlişkin Elde Edilen Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Belli Bir Sırayı Yansıtan	Anı, Atatürk, Değişim, Günlük, Fabrika, Film, Film Şeridi, Fotoğraf Albümü, Hayat, Günlük, Örümcek Ağı, Üzümün Gelişmesi, Takvim, Tarihimizin Farkına Varmak, Zaman Makinesi	15	21
2	Farklılıkları Ortaya Koyan	Fotoğraf Albümü, Fotoğraflara Bakmak, Hayat, Tarihi Romanlar, Yol	5	5
3	Sürekliliği Olan	Kum Saati, Tarihte Türk Milleti, Takvim	3	3
4	İlerlemek İçin Fayda Sağlayan	Basamak, Takvim	2	2
5	Zorlukları Barındıran	Hafıza, Matematik	2	2

Kategori 1: Belli Bir Sırayı Yansıtan

Tablo 3 incelendiğinde, “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde toplam 15 metafor ve 21 katılımcı (%63.63) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde en sık kullanılan metafor “Hayat” (f:5)’tir. Aşağıda katılımcıların “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

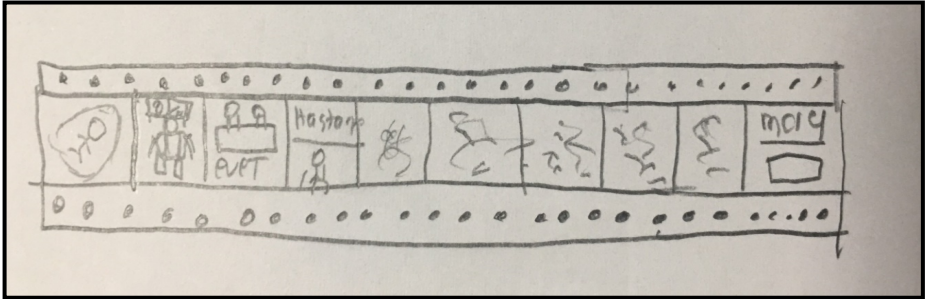
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama hayat gibidir. Çünkü hayatta her şey sırasıyla olur. Dünyaya gelebilmek için 9 ay geçmesi lazım. Okula gidebilmek için 7 yıl gibi bir zaman. Yani bu hayatta her şeyin zamanı ve sırası vardır.” (A-K, 150)

Görsel 1. A-K, 150 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

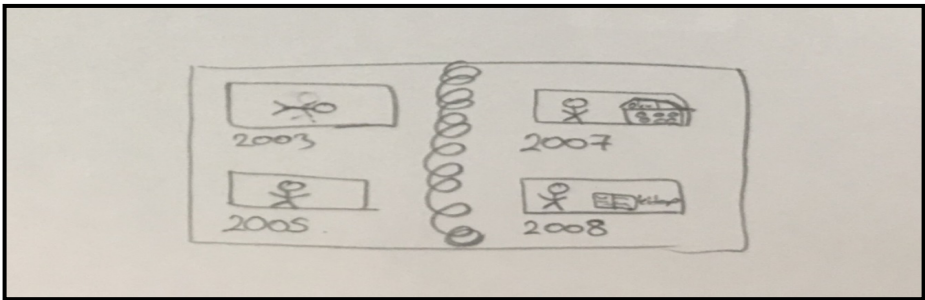
“Hayatta zamanın etkisi olmadan hiçbir şey olmuyor. Bakın sizde az önce zaman kullandınız. Görüşmemizin 5-10 dakika sürebileceğini söylediniz. Hayatta böyledir işte, bir işin olması için o işin zamanının gelmesi gerekir. Zamanı gelince de ne yaşanması gerekiyorsa ardı ardına yaşarsın.” (A-K, 150)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama film şeridi gibidir. Çünkü öldüğümüzde ömür boyu yaptığımız iyi-kötü her şey gözümüzün önünden kronolojik halde geçer.” (A-E, 153)

Görsel 2. A-E, 153 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama fotoğraf albümü gibidir. Çünkü fotoğraf albümü zamanla çoğalır ve zamanına tarihine göre sıralanır.” (A-E, 103)

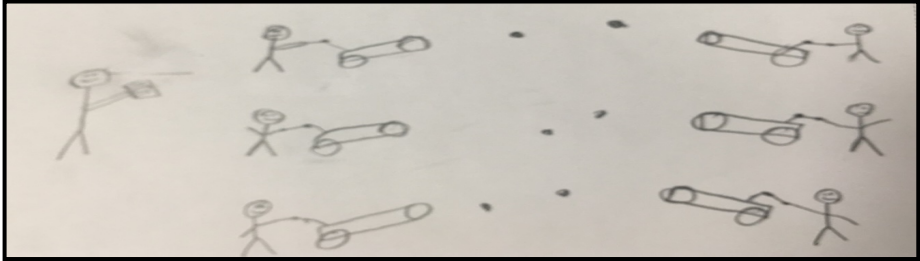
Görsel 3. A-E, 103 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Benim kendime ait bir albümüm var. Ben doğduğumdan beri çekilen fotoğraflarım onun içinde. Ben büyüdükten sonra da çektiğim fotoğrafları onun içine koyuyorum. Bu albümüne baktığımda zamanın nasıl geçtiğini daha iyi anlayabiliyorum.” (A-E, 103)

Kategori 2: Farklılıkları Ortaya Koyan

Tablo 3 incelendiğinde, “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%15.15) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama tarihi romanlar gibidir. Çünkü tarihi romanlarda genellikle geçmişte yapılmış savaşlar, antlaşmalar ve suikastlar vardır. Bugünden farklı yaşantılar vardır. Birbirinden çok ama çok farklı gelişmeler yatar romanların içinde. İnsanlar bunları okurken kendilerini kitapların içinde o olayların içinde hisseder. Bir üçüncü göz olarak olayları izlerler. Ne olmuş nasıl olmuş anlarlar.” (A-E, 126)

Görsel 4. A-E, 126 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

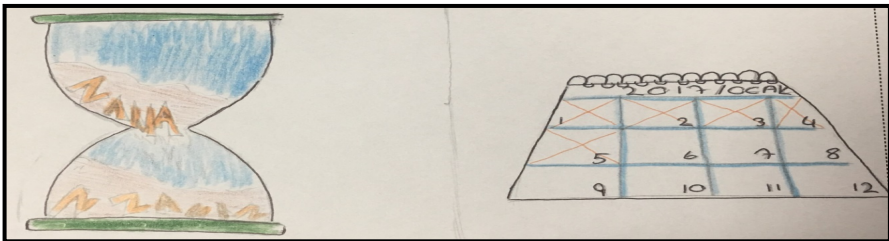
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama hayat gibidir. Çünkü küçüklükten büyüklüğe gelişimde farklılıklar var biz de büyürken bunu öğrenmiş oluyoruz.” (A-E, 182)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama fotoğraflara bakmak gibidir. Çünkü insan eski fotoğraflarına baktığında zamanı ve kendisindeki değişimi fark eder ve bunu algılar.” (A-E, 106)

Kategori 3: Sürekliliği Olan

Tablo 3 incelendiğinde, “Sürekliliği Olan” kategorisinde toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%9.09) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Sürekliliği Olan” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Sürekliliği Olan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama takvim gibidir. Çünkü takvimde de zaman sürekli akar ve biz takvimle ne olup bittiğini kaydedebiliriz.” (A-K, 47)

Görsel 5. A-K, 47 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama tarihte Türk milleti gibidir. Çünkü Türk milleti yeni devlet kurar, bir süre sonra yıkılır daha güçlü bir devlet kurar. Zamanı geldikçe bu şanlı devletler geleceğe bir ders bırakır ve o şanlı tarihimizi geleceğe aktarır.” (A-E, 28)

“Türk milletinin iki bin yıllık geçmişi var. Bu geçmişte birçok devlet kurulmuş ve yıkılmış sonra yeniden devletler kurulmuş. Buda neyi gösteriyor bizim Türk milletimizin üç beş kişi dahi kalsa bir devlet kurabileceğini gösterir. Yani binlerce yıl içinde Türk milleti sırasıyla onlarca devlet meydana getirmiştir.” (Görüşme, A-E, 28)

Kategori 4: İlerlemek İçin Fayda Sağlayan

Tablo 3 incelendiğinde, “İlerlemek İçin Fayda Sağlayan” kategorisinde toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%6.06) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “İlerlemek İçin Fayda Sağlayan” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “İlerlemek İçin Fayda Sağlayan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

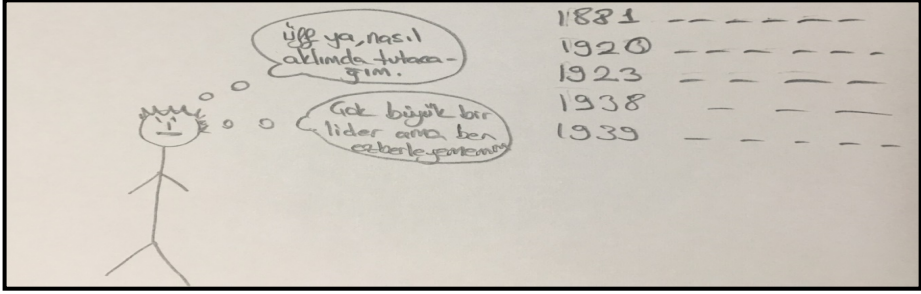
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama basamak gibidir. Çünkü insan basamağı yükseklerle çıkmak için kullanır. Bizde zamanı ve kronolojiyi alıyarak yükseklerle adım atabiliriz.” (A-E, 86)

“Zaman ve kronolojiyi bilirsek her zaman daha başarılı oluruz. Eski tarihleri, o dönemde yaşananları bilirsek geleceğimizde daha dikkatli oluruz. Mesela eskiden düşülen hatalara biz düşmeyiz. Ayrıca kronolojiye bakarsak da bu durum böyledir. Yaşanan olayların sırasını bilirsek olaylar arasında daha rahat bağlantı oluştururuz ve böylece rahat bir şekilde anlarız.” (Görüşme, A-E, 86)

Kategori 5: Zorlukları Barındıran

Tablo 3 incelendiğinde, “Zorlukları Barındıran” kategorisinde toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%6.06) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Zorlukları Barındıran” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Zorlukları Barındıran” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama hafıza gibidir. Çünkü hafızamızda da çok şey vardır ama aklımızda tutmakta zorluk çekeriz. Kronoloji de öyledir. Bir kişinin hayatını kronolojik olarak ezberlemekte de zorluk çekeriz.” (A-K, 147)

Görsel 6. A-K, 147 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama matematik gibidir. Çünkü ikisinde de hesap yapılıyor ve bizi zorluyor.” (A-K, 97)

“Matematik benim için çok zor bir ders. Sürekli işlemler rakamlar beni sıkıyor. Zaman ve kronolojide böyle aslında. Onda da hep sayılar, tarihler var. Bu yüzden tarihi seviyorum aslında ama tarihleri aklımda tutamıyorum.” (Görüşme, A-K, 97)

Orta Sosyoekonomik Düzeye İlişkin Bulgular

Tablo 4. Orta Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcılardan “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” Becerisine Yönelik Elde Edilen Metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Albüm	1	2.43	15	Kum Saati	2	4.86
2	Atatürk'ün Planları	1	2.43	16	Küçük Bir Çocuk	1	2.43
3	Bir Çocuğun Büyümesi	2	4.86	17	Müze	1	2.43
4	Biyografi	1	2.43	18	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1	2.43
5	Dedeler-Neneler	1	2.43	19	Su	1	2.43
6	Film Şeridi	1	2.43	20	Takvim/Not Defteri	1	2.43
7	Fotoğraf	1	2.43	21	Tarih Bilinci Oluşturma	1	2.43
8	Geçmiş Anlamak	1	2.43	22	Tarih Dersi Görmek	1	2.43
9	Geçmişten Gelen Bir Adam	1	2.43	23	Tarih Şeridi	1	2.43
10	Gelişmişlik	1	2.43	24	Yaşamımızı Hatırlamak	1	2.43
11	İnkılap Dersi	1	2.43	25	Zaman Makinesi	6	14.58
12	İnsan Hayatı	7	17.01	26	Zamanda Yolculuk Yapmak	2	4.86
13	İş Planlayıcı	1	2.43	27	Zamanı Değerlendirme	1	2.43
14	Kıymet Bilmek	1	2.43				
Toplam:						41	100

Tablo 4 incelendiğinde, orta sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisine ilişkin 27 adet farklı metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bu anlamda çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar büyük oranda (22) sadece bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geri kalan 5 metafor ise 2-7 katılımcı tarafından temsil edilmiştir. Buradan hareketle metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.5'tir. Bu beceriye yönelik metaforların frekans dağılımları

incelendiğinde en sık kullanılan metaforlar arasında “İnsan Hayatı” (f:7), “Zaman Makinesi” (f:6), “Bir Çocuğun Büyümesi” (f:2) ve “Kum Saati” (f:2) yer almaktadır.

Tablo 5. Orta Sosyoekonomik Düzeyde Yer Alan Katılımcılardan “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” Becerisine İlişkin Elde Edilen Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Belli Bir Sırayı Yansıtan	Album, Bir Çocuğun Büyümesi, Biyografi, Film Şeridi, İnsan Hayatı, Tarih Şeridi, Zaman Makinesi, Zamana Değerlendirme	8	20
2	Fayda Sağlayan	Atatürk'ün Planları, Geçmiş Anlamak, Gelişmişlik, İş Planlayıcı, Kıymet Bilmek, Küçük Bir Çocuk, Su, Tarih Bilinci Oluşturma, Takvim veya Not Defteri, Zamanda Yolculuk Yapmak	10	10
3	Zorlukları Barındıran	Edeler-Neneler, Geçmişten Gelen Bir Adam, İnkılap Dersi, Tarih Dersi	4	4
4	Farklılıkları Ortaya Koyan	Fotoğraf, Müze, Yaşamımızı Hatırlamak, Zamanda Yolculuk Yapmak	4	4
5	Sürekliliği Olan	Kum Saati, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2	3

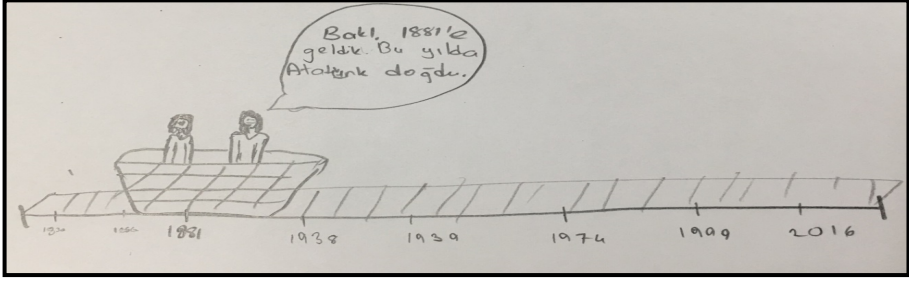
Tablo 5 incelendiğinde, orta sosyoekonomik düzeyde yer alan katılımcıların “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisine ilişkin geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri esas alınarak 5 kavramsal kategori altında birleştirilmiştir.

Kategori 1: Belli Bir Sırayı Yansıtan

Tablo 5 incelendiğinde, “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde toplam 8 metafor ve 20 katılımcı (%48.06) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde en sık kullanılan metaforlar “İnsan Hayatı” (f:7), “Zaman Makinesi” (f:6)’dir. Aşağıda katılımcıların “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

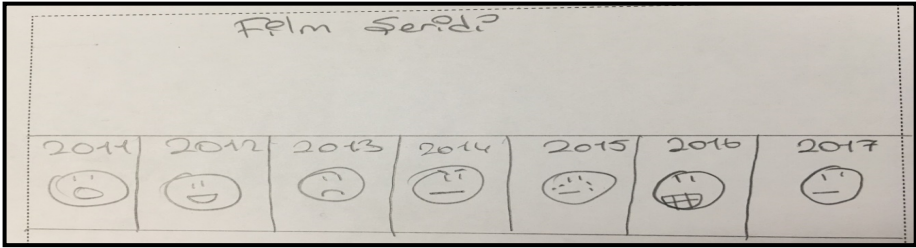
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama zaman makinesi gibidir. Çünkü zaman makinesinde tarihsel bir yolculuk yaparız. Bu da zaman ve kronolojiyi algulamada bize yardım eder. İstedığımız her zaman gidip sırasıyla neler yaşandı görebiliriz.” (O-K, 175)

“Zaman makinesine bindiğiniz zaman eski tarihlere gidebilirsiniz. Hangi yıl nerede ne yaşanmış anlayabilir-öğrenebilirsiniz. Bu yüzden zaman ve kronolojiyi algulamam zaman makinesi gibidir.” (Görüşme, O-K, 175)

Görsel 7. O-K, 175 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama film şeridi gibidir. Çünkü zaman ve kronolojiyi algılayanlar eskiden yaşanmış şeyleri sırasıyla göz önünde bulundurlar. Bundan bir ders çıkartıp aynı şeyleri yapmazlar...” (O-K, 113)

Görsel 8. O-K, 113 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

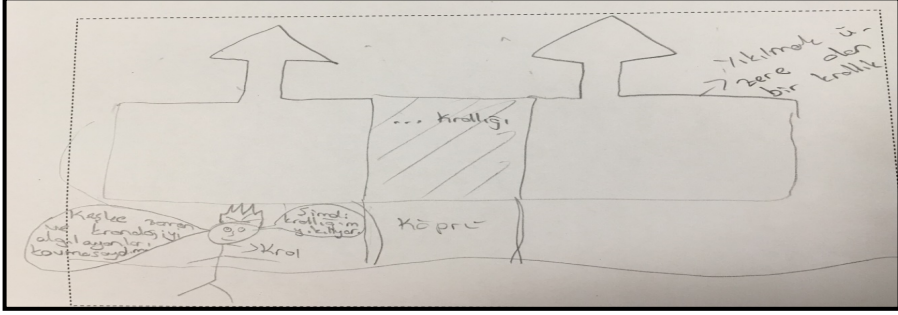
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama biyografi gibidir. Çünkü orada her şey yaşanış sırasına göre anlatılır.” (O-K, 62)

Kategori 2: Fayda Sağlayan

Tablo 5 incelendiğinde, “Fayda Sağlayan” kategorisinde toplam 10 metafor ve 10 katılımcı (%24.03) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Fayda Sağlayan” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Fayda Sağlayan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama gelişmişlik gibidir. Çünkü zaman ve kronolojiyi algılayamayan bir kişi veya bir topluluk geçmişi ve şu anı sıralaması ile bilmediğinden gelişemez.” (O-K, 126)

“Zaman ve kronolojiyi bilirsen eskiden ne olmuş nasıl olmuş veya eski insanlar nerede hata yapmışlar farkına varırsın. Bunlardan ders alırsın böylece de gelişmiş olursun.” (Görüşme, O-K, 126)

Görsel 9. O-K, 126 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama su gibidir. Çünkü çok gereklidir. Mesele ülkenin tarihini bilmezsen o ülkeye nasıl sahip çıkarsın ki? Neden su? Çünkü su olmadan yaşayamayız. İşte zaman ve kronoloji de o kadar önemli.” (O-K, 99)

“İnsanın hayatta kalması için en başta ihtiyaç duyduğu şey sudur. Yani bizim için çok önemli bir şeydir su. İşte zaman ve kronoloji de o kadar önemli aslında bizim için. Çocuklarımıza veya torunlarımıza bu ülkeyi miras bırakacaksak geçmişi bilmemiz gerekir.” (Görüşme, O-K, 99)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama Atatürk’ün planları gibidir. Çünkü o planlar sayesinde Atatürk zamanlı ve kronolojik davranarak başarı elde etmiş.” (O-K, 135)

Kategori 3: Zorlukları Barındıran

Tablo 5 incelendiğinde, “Zorlukları Barındıran” kategorisinde toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%9.72) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Zorlukları Barındıran” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Zorlukları Barındıran” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama geçmişten gelen bir adam gibidir. Çünkü onları anlamak zordur. İnsanoğlu dinozorlar yok olduktan itibaren zamanla beraber bugüne kadar gelmiştir. Belli bir tarihten sonra kronoloji ortaya çıkmıştır. İnsanoğlu o günden bu güne kadar bunları anlamaya çalışmaktadır.” (O-E, 180)

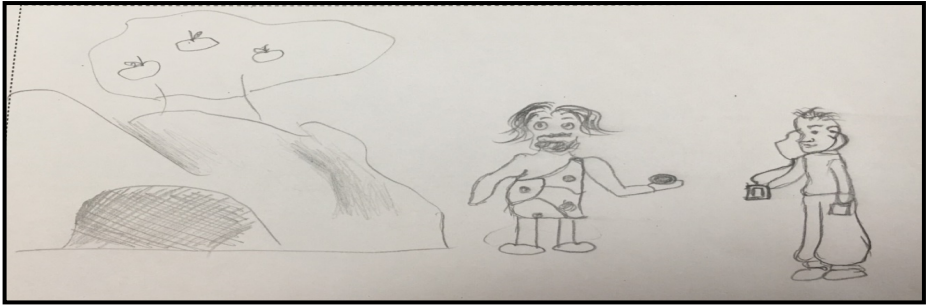
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama dedeler-neneler gibidir. Çünkü artık zamanın sonuna geldiklerinden her şeyi görmüşlerdir. Bu yüzden algılamaları kolay olur. Ama bizim için zor bir iştir.” (O-K, 35)

Kategori 4: Farklılıkları Ortaya Koyan

Tablo 5 incelendiğinde, “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%9.72) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde her metaforun bir

katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine ve bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama zamanda yolculuk gibidir. Çünkü insan tarihini araştırırken zamanda yolculuk yapar gibi olur. Olayların içinde yaşar. O zamanlardaki sorunları düşünür. Kendini o zamanlarda yaşayan insanların yerine koyar. Kendi zamanıyla o zamanları karşılaştırır.” (O-K, 108)

Görsel 10. O-K, 108 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama fotoğraf gibidir. Çünkü fotoğraf çekildiğinde o zamanı anlar algılarız. O zamana tekrar gider ya da her bakışta duygulanırız. O zaman gider şimdiki halimizle karşılaştırırız.” (O-K, 168)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama müze gibidir. Çünkü müzelerde eski zamanlardan bugüne kadar her şeyi nasıl yapılmış, ne değişmiş veya insanlar nerede kullanmış gibi kronolojik olarak görebiliriz. Ben buna benzettim.” (O-E, 86)

Kategori 5: Sürekliliği Olan

Tablo 5 incelendiğinde, “Sürekliliği Olan” kategorisinde toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%9.72) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Sürekliliği Olan” kategorisinde en sık kullanılanı “Kum Saati” (f:2)’dir. Aşağıda katılımcıların “Sürekliliği Olan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama sosyal bilgiler öğretmenliği gibidir. Çünkü sosyal bilgiler öğretmenleri sürekli tarih anlattıkları için zaman ve kronolojiyi bilirler.” (O-E, 131)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama kum saati gibidir. Çünkü zaman ve onla birlikte olaylarda kum saati gibi sürekli akar. Ne zaman bittiğini anlayamazsın.” (O-K, 57)

Üst Sosyo-ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular

Tablo 6. Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Katılımcılardan “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” Becerisine Yönelik Elde Edilen Metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Ağaç	1	2.38	15	Mezura	1	2.38
2	Alarm	1	2.38	16	Periyodik Cetvel	1	2.38
3	Ansiklopedi	1	2.38	17	Süreç	1	2.38
4	Atatürk'ün Hayatı	2	4.76	18	Takvim	2	4.76
5	Buluş Ve İcatlar	1	2.38	19	Tarih Dersi	1	2.38
6	Eski Yeni Anılar	1	2.38	20	Tarih Dizileri	1	2.38
7	Fotoğraf Albümü	1	2.38	21	Tarih Kitapları	1	2.38
8	Göz	1	2.38	22	Tarih Şeridi	2	4.76
9	Günlük	2	4.76	23	Tarihsel Sıralama	1	2.38
10	Hastanenin Bölümleri	1	2.38	24	Tren	2	4.76
11	Hayatın Nasıl Geçtiğini Anlamak	1	2.38	25	Ülke Dışında Olmak	1	2.38
12	İnsan Hayatı	6	14.28	26	Yangın Alarmı	1	2.38
13	Kum Saati	2	4.76	27	Zaman Makinesi	4	9.52
14	Matematik	2	4.76				
Toplam:						42	100

Tablo 6 incelendiğinde, üst sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisine ilişkin 27 adet farklı metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bu anlamda çalışmaya katılan öğrencilerin geliştirdikleri metaforların yarısından fazlası (18) sadece bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geri kalan 9 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmiştir. Buradan hareketle metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,6’dır. Bu beceriye yönelik metaforların frekans dağılımları incelendiğinde en sık kullanılan metaforlar arasında “İnsan Hayatı” (f:6) ve “Zaman Makinesi” (f:4) yer almaktadır.

Tablo 7 incelendiğinde, üst sosyoekonomik düzeyde yer alan katılımcıların “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” becerisine ilişkin geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri esas alınarak 5 kavramsal kategori altında birleştirilmiştir.

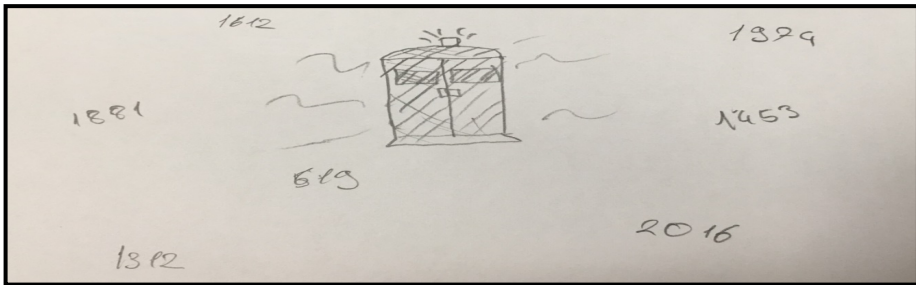
Tablo 7. Üst Sosyoekonomik Düzeyde Yer Alan Katılımcılardan “Zaman ve Kronolojiyi Algılama” Becerisine İlişkin Elde Edilen Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Belli Bir Sırayı Yansıtan	Atatürk’ün Hayatı, Buluş ve İcatlar, Eski Yeni Anılar, Göz, Günlük, İnsan Hayatı, Mezura, Süreç, Takvim, Tarih Şeridi, Tren, Yangın Alarmı, Zaman Makinesi,	13	23
2	Fayda Sağlayan	Alarm, Ansiklopedi, Hayatın Nasıl Geçtiğın Anlamak, Periyodik Cetvel, Tarih Dersi, Tarih Dizileri, Tarih Kitapları, Zaman Makinesi	8	8
3	Zorlukları Barındıran	Hastanenin Bölümleri, Matematik, Ülke Dışında Olmak	3	4
4	Sürekliliğı Olan	Ağaç, Kum Saati, Takvim	3	4
5	Farklılıkları Ortaya Koyan	Fotoğraf Albümü, İnsan Hayatı, Tarihsel Sıralama	3	3

Kategori 1: Belli Bir Sırayı Yansıtan

Tablo 7 incelendiğinde, “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde toplam 13 metafor ve 23 katılımcı (%54.74) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde en sık kullanılan metaforlar “İnsan Hayatı” (f:5) ve “Zaman Makinesi” (f:3)’dir. Aşağıda katılımcıların “Belli Bir Sırayı Yansıtan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama zaman makinesi gibidir. Çünkü zaman makinesi ile zamanda yolculuk yapıp istediğımız tarihe gidebiliriz ve zaman ve kronolojiyi algılarız. Tarihten haberdar oluruz.” (Ü-E, 129)

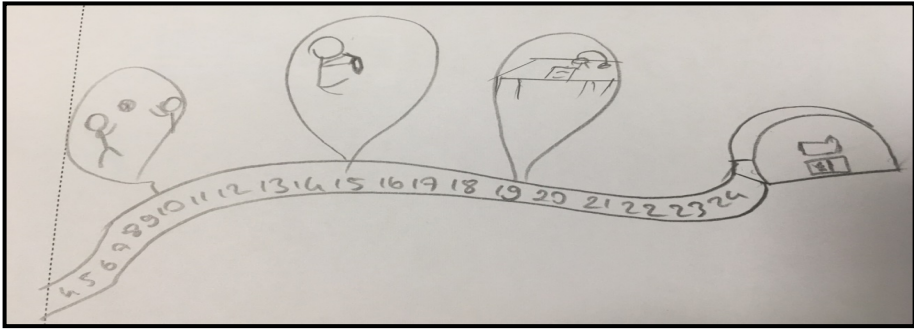

Görsel 11. Ü-E, 129 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Bir zaman makinesi olduğunu düşünün. Ona binersiniz ve istediğınız tarihe gidirsiniz. O tarihte ne olmuş görebiliriz. Sonra tekrar biner bir sonra gitmek istediğımız tarihe gideriz. Böylece hem zamanı hem de kronolojiyi algılarız.” (Görüşme, Ü-E, 129)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama mezura gibidir. Çünkü zaman Allah’ın

programladığı gibi akıp gitmektedir. Her şey sırası ve zamanı geldiğinde gerçekleşiyor. Ve her şey mezuranın üzerindeki sayıların mezuranın içinden dışarı çıkışı gibi hızla akıp gidiyor. Gerçekleşen her şeyin bir kronolojisi varsa mezuranın üstündeki sayıların da bir sırası vardır. Sanki her sayı bir olayın sembolüymüş gibi sayılar ilerledikçe olaylar da gerçekleşiyor.” (Ü-K, 201)

Görsel 12. Ü-K, 201 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama tarih şeridi gibidir. Çünkü kronoloji her şeyin yani tarihin gözümüzün önünden geçmesini sağlar. Tarih şeridi de bütün tarih ve olayları barındırdığı için benzettim.” (Ü-K, 103)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama günlük gibidir. Çünkü günlük her şeyin zamanı ve sırası ile içimizi döktüğümüz defterlerdir. Zaman ve kronoloji de sırayla yaşamır.” (Ü-E, 203)

“İnsan günlüğüne o gün ne yaşadysa içinden geçtiği gibi yazar. Ertesi gün olur o gün yaşadıklarını veya yazmak istediklerini yazar. Yani zamanda yaşadıklarını sıralı olarak yani kronolojik şekilde yazmış olur.” (Görüşme, Ü-E, 203)

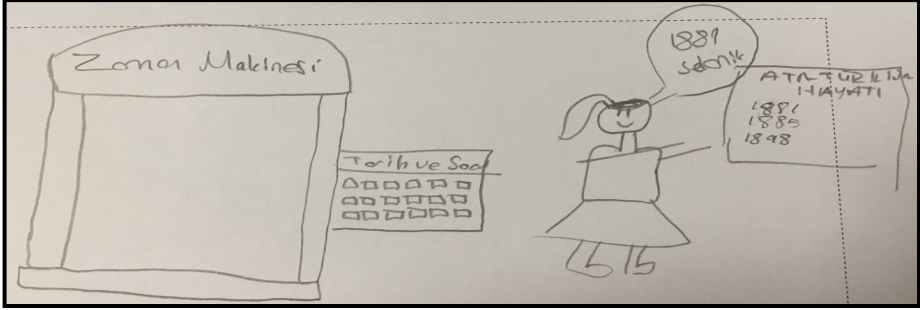
Kategori 2: Fayda Sağlayan

Tablo 7 incelendiğinde, “Fayda Sağlayan” kategorisinde toplam 8 metafor ve 8 katılımcı (%19.04) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Fayda Sağlayan” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Fayda Sağlayan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama tarih dizileri gibidir. Çünkü onları izledikçe zamanı ve kronolojiyi anlarız ve algılarız.” (Ü-K, 25)

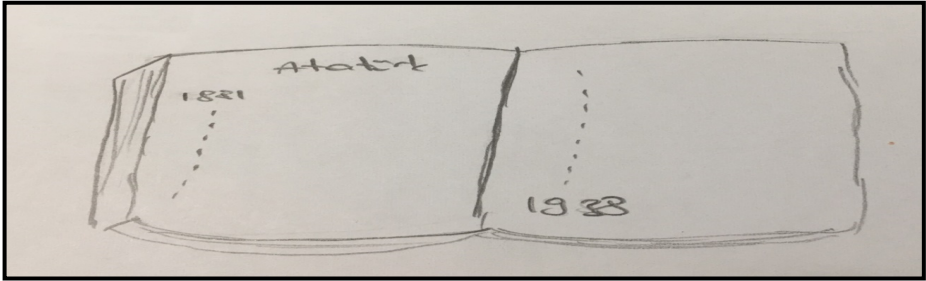
“Televizyonda tarihi anlatan diziler var. O dizileri izledikçe zamanı ve kronolojiyi algılayabiliriz.” (Görüşme, Ü-K, 25)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama zaman makinesi gibidir. Çünkü aradaki zamanlarda geçmişe ait bilgiler bulunur. Bu bilgileri görerek, okuyarak, öğrenerek, zihnimizin içinde yaşayarak bir nevi zaman makinesi ile yolculuk yaparız. Bu bizim ilerlememizi sağlar.” (Ü-K, 109)

Görsel 13. Ü-K, 109 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama tarih kitapları gibidir. Çünkü tarih kitapları sayesinde zaman ve tarih alanında bilgi sahibi olabiliyoruz. Eskiden gerçekleşmiş olayları kronolojik olarak öğrenebiliyoruz.” (Ü-K, 110)

Görsel 14. Ü-K, 110 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Ben kitapları çok severim. Hele o kitap tarih kitabıysa daha güzel olur. O kitabı yani tarih kitabını okuduğunuzda olayları yaşandığı sıraya göre görür böylece anlamış oluruz.” (Görüşme, Ü-K,110)

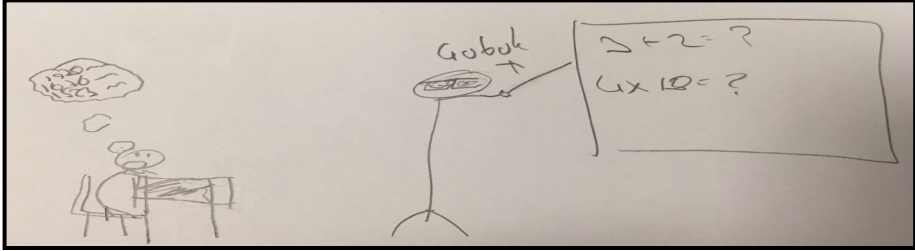
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama periyodik cetvel gibidir. Çünkü periyodik cetvelde tüm elementler bir düzene göre sıralanmıştır. Ve bunu geliştiren insanlar hep bir öncekinden daha doğrusunu yapmıştır. Eğer insan zaman ve kronolojiyi algılasa işlerini bir düzene sokar ve bir önceki düzenden daha iyisini yapar.” (Ü-K, 190)

Kategori 3: Zorlukları Barındıran

Tablo 7 incelendiğinde, “Zorlukları Barındıran” kategorisinde toplam 3 metafor ve 4 katılımcı (%9.52) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Zorlukları Barındıran” kategorisinde en sık kullanılan metafor “Matematik” (f:2)’dir. Aşağıda katılımcıların “Zorlukları Barındıran”

kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine ve bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama matematik gibidir. Çünkü anlamak için bir emek sarf etmek gerekmektedir.” (Ü-E, 168)

Görsel 15. Ü-E, 168 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama ülke dışında olmak gibidir. Çünkü eğer farklı bir ülkedeysen zaman kavramı çok kafamızı karıştırır ve bizi zorlandırır. Ama elimizde ipuçlarına bakarak bunu çözebiliriz. Kronolojik sıralama yaparken de durum böyledir. Elimizdeki ipuçlarından yararlanarak tarih ezberi yapmadan zamanı ve kronolojik sıralamayı bulabiliriz.” (Ü-K, 196)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama hastanenin bölümleri gibidir. Çünkü uzun, tuhaf ve hiçbir şey anlamıyorum. Bu yüzden ona benzettim.” (Ü-E, 79)

Kategori 4: Sürekliliği Olan

Tablo 7 incelendiğinde, “Sürekliliği Olan” kategorisinde toplam 3 metafor ve 4 katılımcı (%9.52) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Sürekliliği Olan” kategorisinde en sık kullanılan metafor “Kum Saati” (f:2)’dir. Aşağıda katılımcıların “Sürekliliği Olan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama kum saati gibidir. Çünkü zaman ve kronoloji de bir kum saati gibi sıralı ve sürekli geçen bir şey olduğu için kum saatine çok benziyor.” (Ü-K, 34)

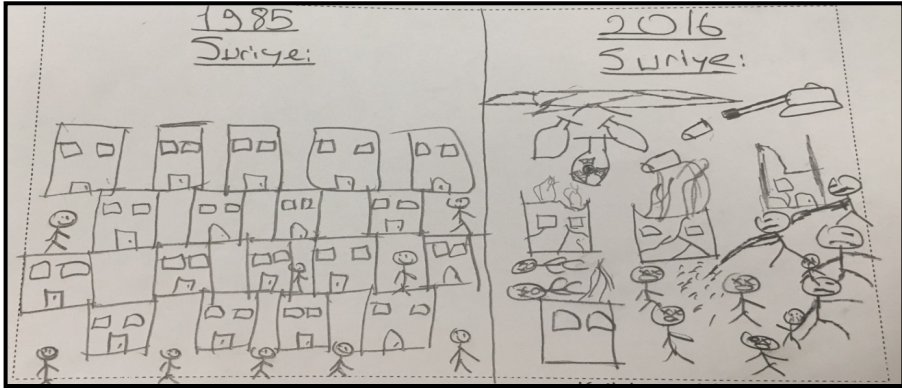
“Zaman ve Kronolojiyi Algılama takvim gibidir. Çünkü takvimler bize hangi günde olduğumuzu veya ezanın saat kaçta okunacağını her gün yazıyorlar. Zaman ve kronoloji de böyle bana göre.” (Ü-K, 101)

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama ağaç gibidir. Çünkü ağaçlar her baharda yaprak açıp meyve verirler. Sonra sonbaharda yapraklarını dökerler. Bu her sene böyle olur. Zaman ve kronoloji de böyledir. Olaylar zamanı geldiğinde ve sırasına göre sürekli yaşanır.” (Ü-E, 154)

Kategori 5: Farklılıkları Ortaya Koyan

Tablo 7 incelendiğinde, “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%7.14) yer almıştır. Frekans dağılımı açısından bakıldığında “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde her metaforun bir katılımcı ile temsil edildiği görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “Farklılıkları Ortaya Koyan” kategorisinde yer alan metaforları geliştirme gerekçelerine, bazı katılımcılardan elde edilen metafora yönelik karikatür veya resme ve bazı katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama tarihsel sıralama gibidir. Çünkü tarih içinde birçok değişiklikler vardır. Örneğin Suriye’yi ele alalım eskisi ile şimdiki halı çok farklı. Zaman ve kronoloji de bize bu değişimi gösterir.” (Ü-E, 123)

Görsel 16. Ü-E, 123 Kodlu Öğrenciye Ait Görsel

“Zaman ve Kronolojiyi Algılama insan hayatı gibidir. Çünkü bir kişi büyüyene kadar farklı evrelerden geçer ve geriye dönüp baktığında bu farklılıkları sırasıyla görebilir.” (Ü-K, 202)

“İnsan doğup yaşayıp büyüdükten sonra yani bir hayatı yaşadıkten sonra dönüp geriye baktığında yaşadıklarını hatırlar yani zamanı hatırlamış olur. Bunu çocukluğundan yaşlılığına kadar sırasıyla yaparsa da kronoloji yapmış olur.” (Görüşme, Ü-K, 202)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin bulgular incelendiğinde SED (Alt-Orta-Üst) farkı gözetilmeksizin çalışma grubunda yer alan katılımcılar toplamda 116 geçerli metafor geliştirmişlerdir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcılar tarafından geliştirilen metaforlar, buna bağlı olarak oluşturulan metaforlara ilişkin

kategoriler ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürler (A, 103; A, 130; A, 150; O, 81; O, 122; O, 175; Ü, 129; Ü, 148; Ü, 203 vb.) incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmının zaman ve kronolojiyi algılama becerisini “belli bir sırayı yansıtan” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Bu bulgu Sağlam, Tınmaz ve Hayal (2015) tarafından yapılan çalışmada yer bulan “kronoloji, geçmişe yönelik olayları bir sıra halinde sunmasından dolayı, geçmişe yönelik değişim, sebep-sonuç ilişkilerini anlamayı gerekli kılmaktadır” ifadesiyle benzerlik göstermektedir.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik bulgular incelendiğinde ulaşılan bir başka sonucu katılımcıların zaman ve kronolojiyi algılama becerisini “fayda sağlayan” olarak algıladıkları oluşturmaktadır. SED (Alt-Orta-Üst) farkı gözetilmeksizin çalışma grubunda yer alan katılımcıların büyük bir kısmı (A, 61; A, 86; O, 99; O, 126; Ü, 25; Ü, 198 vb.) geliştirdikleri “Takvim, Su, Zaman Makinesi, Atatürk’ün Planları, Tarih Dizileri, Gelişmişlik, Tarih Kitapları” gibi metaforlarla zaman ve kronolojiyi algılamanın insanlara fayda sağlayan bir sonuç doğuracağını ifade etmişlerdir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini “su” şeklinde metaforlaştıran katılımcı ile yapılan görüşmede katılımcı “*İnsanın hayatta kalması için en başta ihtiyaç duyduğu şey sudur. Yani bizim için çok önemli bir şeydir su. İşte zaman ve kronoloji de o kadar önemli aslında bizim için. Çocuklarımıza veya torunlarımıza bu ülkeyi miras bırakacaksak geçmişi bilmemiz gerekir.*” diyerek bu durumu destekleyen ifadelerde bulunmuştur.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik ulaşılan bir diğer bulgu gerek alt gerek orta gerekse üst sosyoekonomik düzeyde yer alan bazı katılımcıların zaman ve kronolojiyi algılama becerisini “zorlukları barındıran” olarak algılamalarıdır. Sağlam, Tınmaz ve Hayal (2015) tarafından yapılan çalışmada da zamanın doğası itibariyle soyut bir kavram olduğu için çocukların onu birdenbire anlayamayacağı ve kavramakta zorlanacakları belirtilmektedir. Bu ifade çalışmada ulaşılan sonuçla doğrudan benzerlik göstermektedir.

Bu sonuçlardan hareketle Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının önemli bir kısmını teşkil eden tarih konularının öğrencilerde kalıcılığını sağlamak adına zaman ve kronoloji becerisini güçlendirecek etkinliklere ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda öğrencilere doğrudan kazandırılması öngörülen becerilerden biri olan zaman ve kronoloji becerisine yönelik öğrencilerde birtakım eksikliklerin

olduğu görülmektedir. Bu noktada öğretmenlerin kazandırılması öngörülen ilgili beceriye dair öğrencilere ön bilgi vermesi önerilmektedir. Bu düşünceden hareketle sosyal bilgiler öğretim programı amaç, beceriler, öğrenme alanları vb. açılarından her dönemim başında dönem boyu uygulanacak müfredat öğrencilere tanıtılmalıdır.

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan doğrudan verilecek becerilerden biri olarak kabul edilen "zaman ve kronolojiyi algılama" becerisine yönelik öğrencilerin algıları ölçülmeye çalışılmıştır. Başka çalışmalarda programda yer alan gerek ilgili beceri gerekse diğer becerilerin hangi düzeyde kazandırıldığı ve bu becerilerde yetersiz kalan öğrencilerin hangi noktalarda eksik kaldığı ortaya koyulabilir.

Kaynakça

- Ablak, S. ve Aksoy, B. (2017). An analysis of students' perceptions regarding armenian deportation. *IJOESS*, 8(30), 1468-1490.
- Akbaba, B., Keçe, M. ve Erdem, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortam kullanımının öğrencilerin zaman kronoloji ve değişim sürekliliği algılama becerilerine etkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 237-257.
- Altun, A. ve Kaymakçı, S. (2016). Zaman ve kronolojinin öğretiminde bir materyal: zaman şeritleri. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 157-192.
- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler Dergisi*, 10(3), 1313-1322.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Pegem.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. M. Bütün ve S. B. Demir, (Ed.), *Nitel çalışma tasarımı* içinde (42-68). (A. Budak ve İ. Budak, Çev.). Ankara: Siyasal. (Orijinal çalışma basım tarihi 2007.)
- Çepni, O. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramlarına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, T., Kılcan, B., Güneş, C. ve Çepni, O. (2015). Examining secondary school students' perceptions of the concept of migration: A Qualitative study. *International Journal of Education*, 7(3), 97-120.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2002). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Ankara: Vadi.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarih öğretiminde kullanılan zaman ve kronolojiyle ilgili bazı kavramları anlama düzeyi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19, 155-163.
- Demircioğlu, İ. H. ve Akengin, H. (2012). Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi. C. Öztürk, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (187-224). Ankara: Pegem.
- Dilek, D. (2002). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Pegem.
- Ersoy, A. (2010). İlköğretimde değer kazanımlarının incelenmesinde karikatür kullanımı: Dayanışma değeri örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

- Dergisi*, 29(2), 79-104.
- Ersoy, A. F. ve Türkkan, B. (2010). İlköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıttıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 96-109.
- Garvey, B. (1976). Time and history teaching. *Teaching History*, 4, 290-295.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. (A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu, Çev. Ed.). Ankara: Anı. (Orijinal çalışma basım tarihi 2011.)
- Guion, L. A. (2002). *Triangulation: Establishing the validity of qualitative studies*. <https://sites.duke.edu/niou/files/2014/07/W13-Guion-2002-Triangulation-Establishing-the-Validity-of-Qualitative-Research.pdf>
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılcan, B. ve Akbaba, B. (2013). Examining students' perceptions on sensitivity to cultural heritage value in social sciences teaching program. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5, 113-138.
- Kılcan, B. ve Akbaba, B. (2014). Examining students' perceptions on esthetic value in social studies teaching program. *Journal of Theory and Practice in Education*, 10(4), 1047-1076.
- Kılcan, B. ve Çepni, O. (2015). A qualitative examination of the perceptions of the eight grade students regarding the concept of environmental pollution. *Journal of International Environmental Application & Science*, 10(2), 239-250.
- Köstüklü, N. (1998). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Kuzucular.
- Kuş, E. (2012). *Nicel-nitel araştırma teknikleri* (4. baskı). Ankara: Anı.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar; hayat, anlam ve dil* (2. baskı). (G. Y. Demir, Çev.). İstanbul: Paradigma. Orijinal çalışma basım tarihi 1980.)
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2. baskı.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (Taslak basım)*. Ankara: MEB.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, S. M. (2009). Sosyal bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. M. Safran, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (17-46). Ankara: Pegem.
- Özen, R. (2010). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin zaman, süreklilik ve değişimi algı-lama becerilerinin araştırılması: nitel bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının 'coğrafya' kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 55-69.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park: SAGE.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen"

- kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008a). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2008b). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi. *Elementary Education Online*, 5(2), 87-109.
- Sağlam, H. İ., Tınmaz, E. ve Hayal, M. A. (2015). Sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretme deneyimlerine fenomenolojik bir bakış. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 44-66.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin.
- Şimşek, A. (2007). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin kronolojik algılarının geliştirilmesine yönelik yarı deneysel bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 589-615.
- Şimşek, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman ve kronoloji becerileri. M. Safran, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (91-115). Ankara: Pegem.
- Şimşek, S. ve Öztürk, M. (2014). Sosyal bilgiler eğitiminde beceriler. S. İnan, (Ed.), *Öğretmenler ve öğretmen adayları için sosyal bilgiler eğitimine giriş kavramlar, yaklaşımlar, etkinlikler içinde* (83-97). Ankara: Anı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127-138.